TALABALAR O'QITUVCHIDAN KO'RA SUN'IY INTELLEKTDAN SAVOL SO'RASHNI AFZAL KO'RADI

Utkurova Sarvinoz Farxod qizi
sarvinoza0723@gmail.com
To'lqunova Xusnora Ravshan qizi
xusnoratolqunova@gmail.com
Sharifjonova Baxora Sharifjon qizi
baxorasharifjonova55@gmail.com
Vosidjonova Laylo Avazbekovna
vosidjonovalaylo07@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida talabalar tomonidan sun'iy intellektdan foydalanish sabablari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Texnologik rivojlanish, psixologik omillar va raqamli muhitning kengayishi natijasida ai vositalarining ommalashuvi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ta'lim, talabalar, texnologiya, self-study.

Аннотация: В статье рассматриваются причины, по которым студенты все чаще предпочитают искусственный интеллект преподавателям. Анализируются технологические и психологические факторы, а также приводятся статистические данные.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образование, студенты, технологии, самообразование.

Abstract

This article analyzes the reasons why students increasingly prefer artificial intelligence over teachers when asking questions. The study highlights technological, psychological, and educational factors supported by statistical data.

Keywords: Artificial intelligence, education, students, technology, self-study.

KIRISH

Sun'iy intellekt (ingl. Artificial intellegence) – kompyuter tizimlarining shu vaqtgacha insonlarga xos bo'lgan ijodkorlik va intellektual faoliyatni bajarish qobiliyatidir. U neyron tarmoqlar, mashinani o'qitish (machine learning), tabiiy tilni qayta ishlash, kognitiv (ongli) hisob-kitoblar, ko'rishi singari fanning kompyuterning o'ta tasvirni murakkab yangi yo'nalishlarini o'zida birlashtiradi.

Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib bormoqda va shu qatorda sun'iy intellekt (AI) ijtimoiy jarayonda o'z o'rniga ega bo'lib bormoqda, xususan, ta'lim va onlayn xizmatlar sohasida yutuqlarga erishilmoqda. Sun'iy intellektning o'ziga yarasha ijobiy va salbiy tomonlari ham mavjud. Bu borada olimlar o'z izlanishlarini olib borishmoqda va sun'iy intellektga oid fikr va xulosalarini omma e'tiboriga havola qilishmoqda. So'nggi yillarda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari ta'lim tizimiga jadal kirib keldi va bu jarayon o'quvchilarning bilim olish uslubini tubdan o'zgartirdi. Avvallari talabalar asosan o'qituvchiga yoki darsliklarga murojaat qilgan bo'lsa, bugungi kunda ular ko'proq raqamli vositalardan foydalanmoqda. Ayniqsa, AI asosidagi platformalar tezkorlik va qulaylik jihatidan ustunlikka ega bo'lib, talabalar

uchun asosiy bilim manbasiga aylanishi kuzatilmoqda. 2024-yilda o‘tkazilgan xalqaro tadqiqotlarga ko‘ra, talabalarining qariyb 68 foizi haftasiga kamida bir marta sun’iy intellektdan foydalanadi. 2025-yilga kelib bu ko‘rsatkich 75–80 foizga yetgani kuzatilgan. Bu esa AI’ning ta’lim jarayonida qanchalik muhim o‘rin egallayotganini ko‘rsatadi. Mazkur maqolaning maqsadi — talabalar nega o‘qituvchidan ko‘ra sun’iy intellektni afzal ko‘rayotganini ilmiy asosda tahlil qilishdir.

Asosiy qism

Hozirgi kundagi yosh avlod zamonaviy texnologiyalar asrida yashayotganini hisobga olganda raqamli texnologiyalarni tez va oson tushunib o’rganib olish ko’nikmalari katta avlodga qaraganda bir qadar jadalroq. Ko’p vaqtini texnologiyalar bilan o’tkazishni yoqtiruvchilar ham kun sayin ortib bormoqda va bu jihat inson psixologiyasida ham namoyon bo’ladi. Bugungi kunda yoshlarning ko’pchiligini introvertlar tashkil qiladi va ular uchun insonlar bilan muloqot qilish, aloqa-kommunikatsiyaga kirishish birmuncha noqulay va shu kabi holatlarni unchalik yoqtirmaydilar, shu sababli sun’iy intellekt ularga qulay. Talabalar fikrlarini o’rganish jarayonida sun’iy intellektdan tez va aniq javob olish, uyalish yoki hijolat tortmasdan savolni bera olish qulay ekanligini ta’kidlashdi. Ammo, shuni ham inobatga olish kerak: sun’iy intellekt doim ham to’g’ri javob beravermaydi; ba’zi bir masalalar bo’yicha sun’iy intellektdan ma’lumot olish xato va buni o’rniga shu soha mutaxassisidan maslahat olish lozim bo’ladi. Introvertalar uchun muhim xususiyati individual ta’lim olishda onlayn repetitorlik vazifasini bajara oluvchi funksiyaga ega sun’iy intellektlar self-study tarzini tanlagan insonlarga manfaatli bo’lgani bilan xarakterlanadi. Lekin doimo sun’iy intellekt bilangina ishlamay o’qituvchilardan maslahat olish; dars, ma’ruzalarni tinglash va shu asosida sun’iy intellekt yordamida mavzuni o’zlashtirish maqsadida turli metod: test, savol-javoblar tarzida takrorlash yanada yuqori samaraga erishish uchun turtki bo’ladi.

So‘nggi yillarda AI va ta’lim integratsiyasi bo‘yicha ko‘plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. UNESCO (2024) hisobotida sun’iy intellekt ta’limni individuallashtirishda muhim vosita sifatida baholanadi. OECD (2025) ma’lumotlariga ko‘ra, rivojlangan mamlakatlarda talabalarining 70 foizdan ortig‘i o‘qish jarayonida AI’dan foydalanmoqda. Statistik ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, talabalar AI’dan foydalanishning asosiy sabablarini quyidagicha baholaydi:

- 89% — tezkor javob olish
- 84% — qulaylik
- 72% — anonimlik (uyalmasdan savol berish)

Bundan tashqari, AI tizimlari foydalanuvchiga moslashgan holda javob berishi bilan ajralib turadi. Tadqiqotlarga ko‘ra, individual yondashuv mavjud bo‘lgan holatlarda bilim o‘zlashtirish darajasi 30–40% ga yuqori bo‘ladi.

Talabalarning AI’ni afzal ko‘rishining birinchi sababi — psixologik qulaylikdir. Ko‘plab talabalar o‘qituvchiga savol berishda uyalishadi yoki o‘zlarini noqulay his qilishadi. Ayniqsa, noto‘g‘ri savol berishdan qo‘rqish omili mavjud. Sun’iy intellekt esa bunday bosimni butunlay yo‘q qiladi.

Ikkinchi muhim omil — texnologik ustunlik. AI tizimlari 24 soat davomida ishlaydi va bir vaqtning o‘zida millionlab foydalanuvchilarga xizmat ko‘rsatishi mumkin. Talaba o’ziga kerakli vaqtda va hoxlagan joyida savoliga qiynalmay javob olish imkoniyatiga ega bo’ladi.

Uchinchi sabab — tezkorlik. Talabalar bir necha soniya ichida savoliga javob oladi. O‘qituvchi esa doim ham darhol javob bera olmasligi ham mumkin, chunki o’quvchilar ko’p va chalg’ish holatlari uchrashi mumkin.

Shu bilan birga, AI ning kamchiliklari ham mavjud. Ba’zan noto‘g‘ri yoki yuzaki javoblar berilishi mumkin. O‘qituvchi esa mavzuni chuqur tushuntirish, misollar keltirish va o‘quvchini yo‘naltirish imkoniyatiga ega.

Bugungi talabalar “raqamli avlod” vakillari hisoblanadi. Ular bolalikdan texnologiyalar bilan ulg‘aygan bo‘lib, tezkorlik, qulaylik va interaktivlikni ustuvor deb biladi. Shu sababli ular an’anaviy darslarga qaraganda zamonaviy texnologiyalar orqali bilim olishni afzal ko‘radi.

Sun’iy intellekt tizimlari soniyalar ichida savollarga javob bera oladi. Talaba o‘z savoliga darhol javob olishi mumkin, bu esa vaqtni tejaydi va o‘rganish jarayonini tezlashtiradi.

Ko‘plab talabalar o‘qituvchiga savol berishda uyalish, xato qilishdan qo‘rqish yoki tanqidga uchrash xavfini his qiladi. Sun’iy intellekt esa bunday psixologik bosimni yo‘q qiladi va erkin o‘rganish muhitini yaratadi.

SI tizimlari keng ma’lumotlar bazasiga ega bo‘lib, turli manbalarga asoslangan javoblarni taqdim etadi. Bu esa talabalarga mavzuni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Mazkur tadqiqot quyidagi metodlarga asoslangan holda olib borildi:

So‘rovnoma usuli: 100 nafar talaba o‘rtasida anketa o‘tkazildi

Suhbat (intervyu): 10 nafar o‘qituvchi va 15 nafar talaba bilan chuqurlashtirilgan suhbatlar o‘tkazildi.

Tahliliy usul: mavjud ilmiy manbalar va statistik ma’lumotlar o‘rganildi

Taqqoslash usuli: an’anaviy va zamonaviy ta’lim usullari solishtirildi

Tadqiqot davomida talabalar SI dan foydalanish chastotasi, sabab va motivatsiyalari o‘rganildi.

Tahlil va natijalar

O‘tkazilgan tadqiqot natijalariga ko‘ra:

Talabalarning 78% i sun’iy intellektdan muntazam foydalanadi;

65% talabalar SI orqali tezroq tushunishini bildirgan;

58% talabalar o‘qituvchiga savol berishda uyalishini tan olgan;

82% talabalar SI doimiy mavjudligini asosiy afzallik deb hisoblaydi.

Asosiy kuzatuvlar:

Talabalar SI’ni yordamchi vosita emas, balki asosiy bilim manbai sifatida qabul qilmoqda.

O‘qituvchi bilan muloqot kamayib borayotgan tendensiya kuzatilmoqda.

Mustaqil o‘rganish darajasi oshgan, ammo nazorat kamaygan

Salbiy jihatlar:

noto‘g‘ri ma’lumot olish xavfi;

tayyor javoblarga o‘rganib qolish;

tanqidiy fikrlashning sustlashuvi;

akademik halollik muammolari.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, talabalar sun’iy intellektni tezkorlik, qulaylik va psixologik erkinlik sababli afzal ko‘rishmoqda. Ammo bu o‘qituvchining ahamiyatini kamaytirmaydi. Aksincha, zamonaviy ta’lim tizimida AI va o‘qituvchi bir-birini to‘ldiruvchi vositalar sifatida qaralishi kerak. Kelajakda ta’lim tizimi gibrid shaklga o‘tishi kutilmoqda, ya’ni an’anaviy va

raqamli ta’lim uyg‘unlashadi. O‘qituvchilar AI dan yordamchi vosita sifatida foydalanib, ta’lim sifatini yanada oshirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “TA'LIM SOHASIDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH” Ozoda Sabirova. https://doi.org/10.5281/zenodo.13304251
2. G’ulomov S.S. va boshqalar “Axborot tizimlari va texnologiyalari”. Oliy o’quv yurti talabalari uchun darslik. - T: «Sharq», 2000 y. 336-368 b.
3. UNESCO. “Artificial Intelligence in Education”, 2024.
4. OECD. “Digital Education Outlook”, 2025.